

BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN THÔNG QUA VIỆC ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

Nguyễn Thanh Huyền¹, Lê Thanh Huyền¹, Phạm Hải Anh²

Tóm tắt: Trước xu hướng phát triển giáo dục đại học ở nhiều nước trong khu vực và trên thế giới cũng như định hướng tiêu chuẩn hoá ngày càng cao đối với giáo dục đại học trong nước, việc đổi mới phương pháp giáo dục để đáp ứng yêu cầu đào tạo theo học chế tín chỉ được xác định là nhiệm vụ cấp bách mang tính thường xuyên ở các trường sư phạm. Bài viết phân tích các yếu tố đóng vai trò tác động, thúc đẩy quá trình đổi mới phương pháp dạy học và đề xuất một số biện pháp góp phần nâng cao hiệu quả phương pháp dạy học ở các trường sư phạm trong tình hình hiện nay.

Từ khóa: Phương pháp dạy học, tín chỉ, giáo viên, sư phạm

1. MỞ ĐẦU

Cùng với sự phát triển của đất nước, trong những năm qua, giáo dục đại học nước ta đã có những đổi mới cơ bản, toàn diện trên tất cả các mặt. Chính điều đó đã tạo ra một diện mạo mới cho giáo dục đại học Việt Nam trong những thập niên đầu của thế kỷ XXI.

Để thực hiện Nghị quyết 14/2005NQ-CP của Chính phủ, giáo dục đại học cần phải tiếp tục đổi mới nội dung, chương trình, phương pháp dạy học, coi đây là nhiệm vụ trọng tâm, cấp bách của toàn ngành, của từng trường đại học, từng khoa, từng tổ chuyên môn và từng giảng viên.

Có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến quá trình hình thành năng lực sư phạm cho người giáo viên tương lai, trong đó phương pháp giảng dạy của giảng viên là một trong những yếu tố có ý nghĩa then chốt. Vì vậy, với việc xây dựng và vận dụng các biện pháp đổi mới phương pháp dạy học đáp ứng yêu cầu đào tạo theo học chế tín chỉ sẽ góp phần nâng cao chất lượng dạy học, chất lượng hình thành năng lực sư phạm cho người giáo viên tương lai của các trường sư phạm.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Sự cần thiết phải đổi mới phương pháp dạy học ở các trường sư phạm

¹ Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội

² Trường THPT Đông Đô, Hà Nội

2.1.1. Yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước đáp ứng sự phát triển khoa học – công nghệ

Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X đã nhấn mạnh: “Đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá và phát triển kinh tế tri thức, tạo nền tảng để đưa nước ta cơ bản trở thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại vào năm 2020”.

Sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước đòi hỏi con người phải có nhiều năng lực mới: năng lực tư duy độc lập, năng lực tự học và tự cập nhật thường xuyên kiến thức mới, năng lực thích ứng với những thay đổi... Đây chính là những năng lực giúp con người Việt Nam “đi tắt đón đầu”, thu hẹp dần khoảng cách so với các nước phát triển trong khu vực và trên thế giới.

Để đáp ứng những đòi hỏi của công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, nhiệm vụ đặt ra đối với ngành Giáo dục là phải nhanh chóng xây dựng một đội ngũ giáo viên có đủ năng lực và phẩm chất. Để thực hiện được nhiệm vụ quan trọng đó, việc đổi mới quá trình đào tạo nói chung và đổi mới phương pháp dạy học nói riêng là một việc làm mang tính cấp thiết của các trường sư phạm.

Nhân loại đang sống trong thời đại mà cuộc cách mạng khoa học – công nghệ phát triển nhanh như vũ bão và đạt được thành tựu to lớn về mọi mặt. Nó không chỉ làm thay đổi mọi mặt của đời sống kinh tế – xã hội mà còn có tác động mạnh mẽ đến phương pháp dạy học ở đại học. Dưới ảnh hưởng của các cuộc cách mạng khoa học, nhiều phương tiện kỹ thuật dạy học hiện đại xuất hiện. Việc sử dụng các phương tiện như: Hệ thống nghe nhìn, công cụ tin học đa phương tiện Multimedia, mạng intranet, internet... trong quá trình đào tạo đòi hỏi phải đổi mới phương pháp dạy học ở đại học.

2.1.2. Yêu cầu của thực tiễn đổi mới chương trình giáo dục phổ thông

Đổi mới giáo dục đang được toàn xã hội quan tâm. Đổi mới phương pháp dạy học trong đổi mới giáo dục phổ thông theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức; tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực.

Giải pháp quan trọng để thực hiện các mục tiêu trên là sự vận hành tương tác đồng bộ của các thành tố trong các phương pháp dạy học tích cực (người dạy – người học – học liệu – môi trường,...), khắc phục nhược điểm của phương pháp truyền thụ áp đặt một chiều; đồng thời kết hợp hài hòa giữa dạy kiến thức công cụ với kiến thức phương pháp, đặc biệt chú trọng dạy cách học, phương pháp tự học để người học có thể học tập suốt đời.

2.1.3. Yêu cầu của quá trình hội nhập giáo dục đại học trong khu vực và trên thế giới

Xu hướng của giáo dục đại học ở các nước phát triển trong khu vực và trên thế giới là ngày càng có sự tiêu chuẩn hoá cao. Ở từng yếu tố của quá trình đào tạo đều có những chuẩn mực và tiêu chí để kiểm soát, đánh giá chất lượng, hiệu quả đào tạo. Ngay cả phương pháp dạy học cũng được xác định theo những chuẩn mực và tiêu chí nhất định.

Vì thế, để sớm xây dựng được một nền giáo dục đại học chất lượng cao, ngang tầm khu vực và vươn dần tới trình độ quốc tế, tạo điều kiện cho sự hội nhập, đòi hỏi chúng ta phải tiếp tục đổi mới một cách cơ bản và toàn diện, trên tất cả các mặt, trong đó có đổi mới về phương pháp dạy học.

2.1.4. Yêu cầu của phương thức đào tạo theo hệ thống tín chỉ

Đào tạo theo hệ thống tín chỉ là một phương thức đào tạo tiên tiến, tạo điều kiện thuận lợi để người học tích lũy kiến thức, chuyển đổi ngành nghề, liên thông, chuyển tiếp tới các cấp học tiếp theo ở trong nước và ngoài nước.

Thực hiện phương thức đào tạo này, đòi hỏi phải đổi mới mạnh mẽ việc tổ chức giảng dạy - học tập. Trong đó cần đặc biệt quan tâm đến việc sử dụng các phương pháp, hình thức tổ chức dạy học có nhiều khả năng phát huy tính tích cực, độc lập, sáng tạo của sinh viên; đồng thời tăng cường khâu tổ chức cho sinh viên tự học, tự nghiên cứu.

2.1.5. Yêu cầu của việc nâng cao chất lượng và hiệu quả đào tạo người giáo viên tương lai của nhà trường

Mục tiêu đào tạo của các trường sư phạm chính là việc hình thành cho sinh viên sư phạm – người giáo viên tương lai năng lực chuyên môn, nghiệp vụ và phẩm chất đạo đức nghề nghiệp. Chính vì vậy, bên cạnh quá trình hình thành và phát triển năng lực chuyên môn cho sinh viên thì việc nâng cao trình độ nghiệp vụ sư phạm cho họ là một yêu cầu rất quan trọng quyết định đến chất lượng giáo dục – đào tạo của nhà trường. Vì vậy, đổi mới phương pháp dạy học – một yếu tố quan trọng góp phần nâng cao hiệu quả đào tạo giáo viên của nhà trường là yêu cầu mang tính cấp thiết.

2.2. Biện pháp đổi mới phương pháp dạy học trong các trường sư phạm

2.2.1. Tăng cường sử dụng phương tiện dạy học – Ứng dụng công nghệ thông tin trong giảng dạy

Phương tiện dạy học (PTDH) có vai trò quan trọng trong việc đổi mới PTDH, nhằm tăng cường tính trực quan, thực hành trong dạy học. Việc sử dụng các PTDH cần phù hợp với PPDH.

Đa phương tiện và công nghệ thông tin vừa là nội dung dạy học vừa là phương tiện dạy học trong dạy học hiện đại. Đa phương tiện và công nghệ thông tin có nhiều khả năng ứng dụng trong dạy học. Bên cạnh việc sử dụng đa phương tiện như một phương tiện trình diễn cần tăng cường sử dụng các phần mềm dạy học cũng như các PPDH sử dụng mạng điện tử (E – Learning).

Các phương pháp dạy học (PPDH) truyền thống như thuyết trình, đàm thoại, luyện tập luôn là những phương pháp quan trọng trong quá trình dạy học. Đổi mới PPDH – Ứng dụng công nghệ thông tin không có nghĩa là loại bỏ các PPDH truyền thống, quen thuộc mà cần bắt đầu bằng việc tích cực hóa những phương pháp này để nâng cao tính tích cực, sáng tạo của người học. Để nâng cao hiệu quả của các PPDH này, giảng viên cần nắm vững những yêu cầu và sử dụng thành thạo các kỹ thuật của chúng trong việc chuẩn bị cũng như tiến hành trên lớp chẳng hạn như kỹ thuật mở bài, kỹ thuật trình bày, giải thích trong khi thuyết trình, kỹ thuật đặt câu hỏi và xử lý các câu trả lời trong đàm thoại, kỹ thuật làm mẫu trong luyện tập. Đồng thời cần kết hợp việc tích cực hóa các PPDH truyền thống với việc vận dụng các PPDH hiện đại, đặc biệt là những phương pháp và kỹ thuật dạy học phát huy tính tích cực và sáng tạo của sinh viên.

2.2.2. Đổi mới phương pháp giảng dạy

Đổi mới phương pháp giảng dạy cần phải có sự đa dạng và vận dụng tốt những ứng dụng thực tế nhuần nhuyễn với lý thuyết hoặc các hình thức học tập. Giúp học sinh có thể sáng tạo, phát triển thêm nhiều kiến thức bổ ích. Nếu có phương pháp giảng dạy hợp lý thì chất lượng học tập mới đạt hiệu quả cao. Phương pháp giảng dạy mới sẽ phát huy được tính chủ động, sáng tạo và toàn diện của người học. Phương pháp và kỹ thuật dạy học có phù hợp mới có thể phát huy được hết công dụng giúp học sinh có được khả năng sáng tạo cao.

Bốn đặc trưng cơ bản của việc đổi mới phương pháp dạy học:

- Dạy học thông qua tổ chức các hoạt động học tập
- Chú trọng rèn luyện học sinh phương pháp tự học
- Tăng cường phối hợp học tập cá thể và học tập hợp tác
- Kết hợp đánh giá của giáo viên với tự đánh giá của học sinh

2.2.3. Đào tạo và phát triển năng lực giảng viên

Đào tạo và phát triển năng lực giảng viên là biện pháp mang tính tất yếu trong việc đổi mới phương pháp dạy học. Có nhiều phương pháp đào tạo và phát triển năng lực như:

Dạy học giải quyết vấn đề (GQVĐ) đề nhằm phát triển năng lực tư duy, khả năng nhận biết và giải quyết vấn đề. Sinh viên được đặt trong một tình huống có vấn đề, đó là tình

huống chứa đựng mâu thuẫn nhận thức, thông qua việc giải quyết vấn đề, giúp sinh viên lĩnh hội tri thức, kỹ năng và phương pháp nhận thức. Dạy học QGVĐ là con đường cơ bản để phát huy tính tích cực nhận thức của sinh viên, có thể áp dụng trong nhiều hình thức dạy học với những mức độ tự lực khác nhau của sinh viên.

Trong thực tiễn dạy học hiện nay, dạy học QGVĐ thường chú ý đến những vấn đề khoa học chuyên môn mà ít chú ý hơn đến các vấn đề gắn với thực tiễn. Tuy nhiên, nếu chỉ chú trọng việc giải quyết các vấn đề nhận thức trong khoa học chuyên môn thì sinh viên vẫn chưa được chuẩn bị tốt cho việc giải quyết những tình huống thực tiễn. Vì vậy, bên cạnh dạy học QGVĐ, lý luận dạy học còn xây dựng quan điểm dạy học theo tình huống.

2.2.4. Tạo môi trường giảng dạy và học tập tích cực

Tạo môi trường giảng dạy và học tập tích cực có vai trò quan trọng trong việc tích cực hóa, phát huy tính sáng tạo của học sinh. Những phương pháp như phương pháp thu thập, xử lý, đánh giá, phương pháp tổ chức làm việc của mỗi bộ môn,... góp phần giúp học sinh chủ động, tư duy, sáng tạo hơn trong học tập. Bằng các hình thức khác nhau cần luyện tập cho người học các phương pháp học tập chung và học tập trong từng bộ môn

Phương pháp dạy học tích cực góp phần hình thành tư duy học tập tích cực cho người học, tạo tác dụng hơn dần hình thành nên tích cực, sáng tạo để học sinh có thể tiếp thu, thu thập, tìm kiếm, phân tích thông tin cần thiết phục vụ cho suốt quá trình học của mình

2.2.5. Bồi dưỡng phương pháp học tập cho sinh viên

Phương pháp học tập một cách tự lập (phương pháp tự học) đóng vai trò quan trọng trong việc tích cực hóa, phát huy tính sáng tạo của sinh viên, quyết định đến hiệu quả học tập của sinh viên nói riêng và kết quả dạy học nói chung. Chính vì vậy, trong quá trình dạy học cần bồi dưỡng và hình thành cho sinh viên những kỹ năng học tập như phương pháp thu thập thông tin, xử lý, đánh giá thông tin, phương pháp tổ chức làm việc nhóm...

2.2.6. Cải tiến việc kiểm tra – đánh giá kết quả học tập

Kiểm tra – đánh giá kết quả học tập của sinh viên vừa là một khâu quan trọng của quá trình dạy học, vừa là một phương pháp dạy học.. Vì vậy, đổi mới PPDH cần gắn liền với đổi mới việc kiểm tra – đánh giá kết quả học tập của sinh viên. Cần bồi dưỡng cho sinh viên những kỹ thuật thông tin phản hồi nhằm tạo điều kiện cho sinh viên tham gia đánh giá và cải tiến quá trình dạy học.

Trong đánh giá thành tích học tập của sinh viên không chỉ đánh giá kết quả mà chú ý cả quá trình học tập. Đánh giá thành tích học tập theo quan điểm phát triển năng lực không giới hạn vào khả năng tái hiện tri thức mà còn chú trọng khả năng vận dụng tri thức trong việc giải quyết các nhiệm vụ phức hợp. Trong xu hướng xây dựng các bài tập

cũng như các bài thi, kiểm tra theo quan điểm phát triển năng lực, người ta chia thành 3 mức độ:

- Tái hiện: Trọng tâm là tái hiện, nhận biết các tri thức đã học
- Vận dụng: Trọng tâm là việc ứng dụng tri thức đã học để giải quyết các nhiệm vụ trong những tình huống khác nhau, phân tích tổng hợp, so sánh... để xác định các mối quan hệ của các đối tượng.
- Đánh giá: Trọng tâm là vận dụng tri thức, kỹ năng đã học để giải quyết các nhiệm vụ phức hợp, giải quyết các vấn đề, đánh giá các phương án khác nhau và quyết định, đánh giá các giá trị.

Cần sử dụng phối kết hợp các hình thức, phương pháp kiểm tra – đánh giá khác nhau. Kết hợp kiểm tra vấn đáp, kiểm tra viết và kiểm tra thực hành. Kết hợp giữa tự luận với trắc nghiệm khách quan...

3. KẾT LUẬN

Đổi mới quá trình đào tạo nói chung và phương pháp dạy học nói riêng trong các nhà trường sư phạm là một yêu cầu mang tính cấp bách nhằm nâng cao chất lượng dạy học, chất lượng hình thành năng lực sư phạm cho người giáo viên tương lai, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của ngành và của xã hội.

Có rất nhiều phương hướng đổi mới phương pháp dạy học trong các trường sư phạm với những cách tiếp cận khác nhau. Trên đây là một số phương hướng chung mang tính khái quát. Việc đổi mới phương pháp dạy học này đòi hỏi những điều kiện thích hợp về phương tiện, cơ sở vật chất về tổ chức dạy học, điều kiện về tổ chức quản lý.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chiến lược phát triển giáo dục 1001 – 2010, Nxb Giáo dục, 2005.
2. Trần Bá Hoàn (2006), *Đổi mới phương pháp dạy học, chương trình và sách giáo khoa*, Nxb Đại học Sư phạm.
3. Trần Thị Tuyết Oanh (2006), *Giáo dục học (Tập 1,2)*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội
4. Thái Duy Tuyên (2008), *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*, Nxb Giáo dục.
5. Phạm Viết Vượng (2008), *Giáo dục học*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.

MEASURES TO IMPROVE THE QUALITY OF TEACHER TRAINING THROUGH INNOVATION OF TEACHING METHODS

Nguyen Thanh Huyen, Le Thanh Huyen, Pham Hai Anh

Abstract: *Within the trend of developing higher education in many countries in the region and around the world as well as the increasing standardization orientation for domestic university education, the innovation of educational methods to meet the requirements of university education applying credit-based training is identified as an urgent and regular task at pedagogical universities. This article analyzes the factors that play an influential role in promoting the process of innovating teaching methods and proposes a number of measures that contribute to improving the effectiveness of teaching methods in pedagogical universities in the current situation.*

Keywords: *Teaching methods, credits, teachers, pedagogy*

*(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 24-7-2024; ngày phản biện đánh giá: 15-8-2024;
ngày chấp nhận đăng: 06-9-2024)*